

LEX DUODECIM TABULARUM, PRIMUL COD SCRIS DE LEGI ROMANE

LEX DUODECIM TABULARUM, THE FIRST WRITTEN CODE OF ROMAN LAWS

Olesea BLAȘCU,

specialitatea Istorie și Educația pentru Societate, gr. IES 2501,
Coordonator științific: **Ion GHELEȚCHI**, dr., lector univ.,
Centrul universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Abstract: *Lex Duodecim Tabularum reprezintă primul cod scris de legi romane, rezultat al unui compromis politic între patricieni și plebei în secolul al V-lea î.Hr., având ca obiectiv limitarea arbitrariului magistraților și garantarea accesului public la normele juridice. În esență, cele douăsprezece table au cristalizat într-o formă laconică, de tip casuistic, norme de drept privat (raporturi patrimoniale, statutul persoanelor, succesiuni), de procedură civilă și penală, precum și reguli de drept sacru, reflectând caracterul unitar sacro-juridic al ordinii romane arhaice. Deși majoritatea textului s-a pierdut, tradiția romană ulterioară a considerat Lex XII Tabularum drept „fons omnis publici privatique iuris”, întrucât principiile și structura conceptuală trasate în acest corpus au orientat dezvoltarea întregului ius civile. Comunicarea își propune să analizeze contextul socio-politic al adoptării codului, conținutul său principal, specificul tehnicii de redactare, precum și impactul său asupra formării tradiției juridice romane și, prin intermediul acesteia, asupra dreptului european continental.*

Cuvinte-cheie: *Lex Duodecim Tabularum; cod de legi; ius civile; Roma arhaică; drept privat roman*

Abstract: *The Lex Duodecim Tabularum is regarded as the first written code of Roman laws, emerging in the fifth century BCE as a political compromise between patricians and plebeians with the aim of limiting magisterial arbitrariness and ensuring public access to legal norms. The Twelve Tables set out in concise, casuistic form rules of private law (property relations, personal status, succession), civil and criminal procedure, as well as norms of sacred law, thus reflecting the unified sacro-legal nature of early Roman order. Although the original text is largely lost, later Roman jurists viewed the Lex XII Tabularum as the “fons omnis publici privatique iuris”, since the principles and conceptual framework embodied in this code guided the subsequent evolution of the entire ius civile. This paper examines the socio-political context of the code’s enactment, its main substantive content, the specificity of its drafting technique, and its long-term impact on the development of Roman legal tradition and, through it, on continental European law.*

Keywords: *Lex Duodecim Tabularum; law code; ius civile; archaic Rome; Roman private law*

Adoptarea Lex Duodecim Tabularum trebuie înțeleasă în contextul conflictului de ordine dintre patricieni și plebei, declanșat de monopolul patrician asupra funcțiilor publice, asupra interpretării dreptului și asupra mijloacelor de constrângere juridică. Plebeii contestau caracterul secret al ius-ului, a cărui cunoaștere și aplicare erau concentrate în mâinile pontifilor și ale magistraților patricieni, ceea ce crea un spațiu larg pentru arbitrarie și abuz în procedurile judiciare. Trimiterea unei comisii (decemviri) pentru a studia legislația greacă și elaborarea unui corpus de legi scrise reprezintă, în acest cadru, un compromis prin care

patricienii acceptă „publicarea” normelor, în schimbul menținerii structurii fundamentale a ordinii sociale existente. Prin urmare, Lex XII Tabularum nu este o „revoluție” juridică, ci o codificare minimă, menită să ofere previzibilitate și să reducă tensiunile sociale, fără a submina ierarhia de clasă a Romei arhaice.

Deși textul integral al Lex Duodecim Tabularum nu s-a păstrat, reconstrucțiile doctrinare permit evidențierea unor nuclee materiale esențiale, grupate tradițional pe table tematic distincte. Regăsim norme de procedură civilă arhaică, care descriu cu precizie formalismul acțiunilor, termenele și consecințele neprezentării în fața magistratului, subliniind rolul central al ritualului juridic. În sfera dreptului privat, tablele cuprind reguli privind proprietatea și posesiunea, sancționarea furtului, raporturile de vecinătate, limitele de proprietate și răspunderea pentru prejudicii cauzate prin fapte ilicite sau prin anumite riscuri (de exemplu prăbușirea clădirilor, creșterea animalelor). Statutul persoanei este abordat prin norme privitoare la patria potestas, manus, tutela și succesiune, într-o viziune profund patriarhală, în care familia este unitatea fundamentală de organizare juridică. Nu în ultimul rând, sunt prezente dispoziții cu caracter penal și sacru (pedeapsa pentru sperjur, sacrilegiu, vrăjitorie agrară), care ilustrează inseparabilitatea dintre sfera profană și cea religioasă în mentalitatea romană timpurie.

Tehnica de redactare a Lex Duodecim Tabularum se caracterizează printr-un stil extrem de concis, aproape lapidar, cu formule rigide și expresii de tip „dacă... atunci...”, specifice unui model casuistic, nu abstract-conceptual. Textul nu urmărește definirea noțiunilor juridice, ci stabilește soluții pentru situații tipice, lăsând magistratului și interpretului sarcina de a extinde, prin analogie, regula la cazuri apropiate. Această tehnică, deși poate părea primitivă din perspectiva codificărilor moderne, are avantajul de a ancora norma în practică și de a oferi un punct de plecare flexibil pentru dezvoltări ulterioare. Laconismul formulelor – rezultat atât al suportului material (inscripția pe tăblițe), cât și al culturii juridice a epocii – va contribui, în timp, la apariția unei tradiții hermeneutice complexe, în care pontifii și, ulterior, juriștii laici vor „comenta” și „dezvolta” sensul textului original. În acest fel, Lex XII Tabularum devine nu doar un corpus de legi, ci și un nucleu generativ de doctrină, care stimulează apariția iurisprudenței ca activitate interpretativă specializată.

Tradiția romană a recunoscut Lex Duodecim Tabularum drept izvorul principal al dreptului civil, nu atât prin numărul și detaliul normelor, cât prin funcția sa structurantă asupra întregului sistem. Pe de o parte, tabelele fixează un vocabular juridic specific, termeni și formule care vor fi reluate și rafinate de juriștii ulteriori; pe de altă parte, ele conturează un cadru de referință pentru distincțiile fundamentale ale ius-ului (de exemplu între delict și crimă, între obligații de rezultat și situații de risc, între sancțiuni private și represalii publice). Prin raportare la acest text, dezvoltarea ulterioară a ius civile se poate înțelege ca un proces de interpretare, completare și rafinare conceptuală: edictele pretorilor, jurisprudența republicană și clasică, precum și compilările imperiale se revendică, în mod explicit sau implicit, de la principiile fixate în cele douăsprezece table. Astfel, Lex Duodecim Tabularum funcționează ca un „canon” al dreptului civil, nu doar ca un cod pozitiv epuizant.

Influența Lex Duodecim Tabularum depășește epoca arhaică și chiar perioada clasică, proiectându-se asupra întregii tradiții romaniste care stă la baza codificărilor moderne din Europa continentală. Chiar dacă textele efective ale tabelor nu au fost receptate direct în dreptul medieval și modern, concepția despre lege ca text scris, public, accesibil, cu vocație generală, își găsește una dintre primele expresii paradigmatică în acest cod. Ideea de codificare – înțeleasă ca efort de ordonare și sistematizare a normelor într-un corp unitar – își are rădăcinile simbolice în experiența celor douăsprezece table, chiar dacă tehnica modernă (abstracție, generalitate, coerență conceptuală) se îndepărtează de casuistica

arhaică. Mai mult, relația dintre textul legislativ și interpretul specializat, care se constituie în jurul Lex XII Tabularum, anticipează dinamica contemporană dintre legiuitor, doctrină și jurisprudență. Din această perspectivă, Lex Duodecim Tabularum poate fi considerată nu doar primul cod scris de legi romane, ci și un arhetip al codificării juridice în tradiția occidentală.

Bibliografie:

1. BRUNS, C.G., “Lex XII Tabularum”, în *Fontes Iuris Romani Antiqui*, ed. online: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Leges/twelve_Bruns.html.
2. JOHNSON, A., “Lex XII Tabularum (English translation: ARS)”, Université Grenoble Alpes, https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/twelve_Johnson.html.
3. LONG, G., “Lex Duodecim Tabularum”, în W. Smith (ed.), *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, John Murray, London, 1875, disponibil online la: https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/secondary/SMIGRA*/Lex_XII_Tabularum.html.